

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглянуто проблеми організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві в умовах застосування комп'ютерної техніки. Визначено заходи для удосконалення обліку виробничих запасів

Постановка проблеми. Проблеми обліку виробничих запасів в сучасних умовах набувають особливої актуальності в зв'язку з потребою швидкої і достовірної інформації. Процес відображення їх в обліку, який складався роками не задовольняє інформацією управлінський персонал. Тому станом на сьогоднішній день важливим є вирішення питання пристосування сучасної системи обліку виробничих запасів на підприємствах до вимог оптимізації оперативності та достовірності надання інформації для потреб менеджменту з метою раціоналізації управління такими активами та підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням теоретичної розробки проблем організації та методики бухгалтерського обліку виробничих запасів, а також їх вирішення присвячена велика кількість праць учених-економістів та дослідників в галузі обліку, таких як: Афанас'єва І.І., Бутинець Ф.Ф., Глібка О.В., Голов С.Ф., Дарманська Г.О., Демяненко М.Я., Карабаза І.А., Кірейцев Г.Г., Костирко І.Г., Малюга Н.М., Михалевич С.Г., Мурашко О.В., Новодворська В.В., Приймачок О.М., Пушкар М.С., Рибалко О.М., Сайко О.В., Сікора І.А., Соколов Я.В. та ін. Багатьох з вищезазначених науковців цікавлять питання розвитку та удосконалення обліку та контролю виробничих запасів. Нагальною є вирішення проблеми підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємства. Одним з головних напрямів вирішення даних проблемних питань є запровадження на підприємстві інформаційних технологій обробки економічної інформації [1].

Метою дослідження є вирішення проблем організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві в умовах застосування комп'ютерної техніки для обробки інформації.

Викладення основного матеріалу. Раціональне управління виробничими запасами потребує своєчасного оперативного обліку за їх надходженням і використанням, а це не можливо без застосування в обліку комп'ютерних технологій.

Дані проблеми, значною мірою, допомагають вирішити інформаційні технології (система методів і способів пошуку, збору, накопичення, зберігання і обробки інформації на основі застосування обчислювальної техніки) [7, с. 504].

Використання обчислювальної (комп'ютерної) техніки та створення на цій основі автоматизованих робочих місць (АРМ) складських працівників, та працівників обліку забезпечить [7, с. 504]:

- зменшення обсягу робіт з одноманітними операціями;
- прискорення опрацювання даних первинних документів;
- автоматизацію формування звітних форм;
- деталізацію аналітичного рівня обліку запасів;
- відмову від користування типографськими бланками первинних документів і звітності і т.д.

Необхідно враховувати, що впровадження бухгалтерської програми буде вважатись удосконаленням обліку лише тоді, коли в результаті такого впровадження підвищиться ефективність і поліпшиться якість ведення бухгалтерського обліку на підприємстві [4, с. 12].

Застосування комп'ютерних технологій в бухгалтерському обліку значно підвищує продуктивність праці бухгалтерів і суттєво покращує його організацію на підприємстві, де у веденні бухгалтерського обліку часто панує безлад. Така можливість пов'язана з тим, що автоматизований спосіб обробки облікових даних потребує формального і чіткого опису облікових процедур у формі алгоритмів, що налагоджує порядок виконання свої повноважень обліковцями.

Автоматизація обліку вносить позитивні зміни до технології роботи бухгалтерії. Так, один виконавець поєднує функції декількох суміжних ділянок обліку, наприклад, касир не тільки випишує прибуткові та видаткові касові ордери, але й розносить їх суми по облікових регістрах. Те ж саме відбувається при обробці одного первинного документу, який стосується декількох ділянок обліку. При проведенні оплати послуг постачальнику платіжним дорученням одночасно можна обробити і рахунок постачальника, дані якого розносяться по об'єктах та шифрах аналітичного обліку. При цьому одразу ж формуються відомості про витрати на виробництво. Всі названі вище операції може виконати одна людина, до того ж, тільки вона відповідає за результати своєї роботи [3, с. 28].

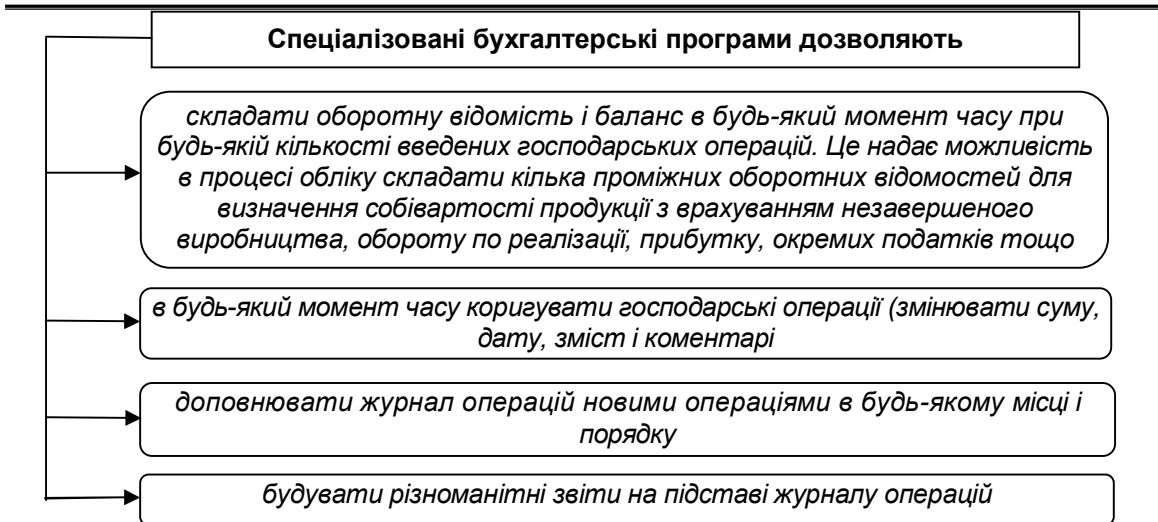
Наявний діапазон часу введення бухгалтерських операцій за допомогою автоматизованої інформаційної системи дозволяє відразу прискорити весь процес бухгалтерського обліку. При внесенні коректив до даних на будь-якому робочому місці результати відразу стають відкритими для всіх користувачів, які працюють в цій системі. Тому при такій організації має дотримуватись сувора дисципліна користувачів і вимагається відповідна кваліфікація всіх співробітників, які вносять інформацію до загальної бази даних.

Спільна інформаційна база дає можливість спільно використовувати таку нормативно-довідкову інформацію, як довідники: зовнішніх організацій, структурних підрозділів, статей обліку, допустимої кореспонденції рахунків, номенклатури-цінника виробничих запасів; типових господарських операцій тощо [8].

Автоматизоване оброблення даних з обліку виробничих запасів на практиці забезпечується різними способами:

- розробленням спеціальною формою на замовлення управлінської інформаційної системи підприємства (у тому числі й інформаційної системи обліку);
- придбання універсального програмного комплексу (або окремого його модуля) на ринку програмного забезпечення;
- автоматизацією облікового процесу силами фахівців підрозділу з автоматизованого оброблення даних підприємства;
- використанням табличних процесорів обліковими працівниками для забезпечення автоматизованого розв'язання окремих задач конкретної ділянки обліку [3, с. 27].

Можливості бухгалтерських програм представлені на рис. 1 [3, с. 18].

Рис. 1. Можливості спеціалізованих бухгалтерських програм

При застосуванні комп'ютерних програм вдосконалення обліку може виражатися в:

- упорядкуванні бухгалтерського обліку;
- збільшенні кількості інформації, одержуваної з бухгалтерського обліку;
- зниженні числа бухгалтерських помилок;
- підвищенні оперативності бухгалтерського обліку;
- підвищенні економічності бухгалтерського обліку;
- інших чинниках, що залежать від специфіки кожного конкретного підприємства.

Першим кроком у роботі з комп'ютерною програмою є налагодження робочого періоду. Алгоритм налагодження робочого періоду полягає в наступному:

- встановити робочу дату (використовується лише тоді, коли дата здійснення операції не зазначена);
- визначити часовий інтервал, в якому вводяться операції;
- встановити робочий період розрахунку підсумків.

Обліковий процес можна розбити на кілька підпроцесів, де кожен виступає як визначене облікове завдання, яке необхідно реалізувати. При цьому потрібно враховувати, що кожне завдання наперед визначає набір інформаційних зв'язків. Усе це потребує попередньої класифікації загальної сукупності об'єктів, які обліковуються, котрі необхідно закласти в базу даних бухгалтерської програми.

Порівнюємо три популярні програмні продукти, за допомогою яких є можливим автоматизація обліку на ділянці запасів за критеріями підбору до потреб конкретного підприємства (табл. 1)

Таблиця 1. Порівняльна характеристика програмних продуктів для автоматизації бухгалтерського обліку

№ з/п	Критерії підбору	Програмні продукти		
		“1 С: Бухгалтерія 7.7”	“Парус - Предприятие 7.11”	“Галактика”
1	2	3	4	5
1	Клас програми	Універсальна бухгалтерська програма (міди-бухгалтерія)	Комплекс пов'язаних АРМ	Управлінська система

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
2	Призначення	Для ведення бухгалтерського обліку	Програма для ведення бухгалтерського обліку	Програма для комп'ютеризації управлінської діяльності, що містить контур бухгалтерського обліку
3	Група споживачів	Невелика чисельність персоналу бухгалтерії	Бухгалтерія, в якій здійснено чіткий розподіл функцій між працівниками	Бухгалтерія, управлінці
4	Об'єкт обліку	Малі та середні за розміром підприємства різних галузей діяльності	Малі та середні за розмірами підприємства різних галузей діяльності	Великі підприємства, багатогалузеві корпорації
5	Спосіб реалізації облікових функцій	Перевага надається введенню операції за шаблонами та за допомогою документів	Перевага надається введенню операцій за шаблонами	Перевага надається введенню операції за шаблонами
6	Комплексність виконання функцій	Інтегрована програма зведеного обліку	Комплекс пов'язаних АРМ	Комплекси пов'язаних АРМ

Слід підкреслити, що типові автоматизовані бухгалтерські програми, (наприклад "1С: Бухгалтерія", "Дебет +", "Парус", "Best" та ін.) не можуть повністю врахувати особливості обліку конкретного підприємства, потребують значних додаткових зусиль при впровадженні їх для конкретної галузі. Враховуючи зазначені труднощі, на деяких підприємствах розроблені та продовжують вдосконалюватися власні програмні продукти, призначені для потреб бухгалтерського обліку і, зокрема, обліку матеріальних запасів. Проте це є занадто трудомісткою й економічно не вигідною роботою, практично не дає можливості застосовувати ці програми на інших підприємствах. Тому доцільно впроваджувати модифікації типових автоматизованих бухгалтерських програм з урахуванням галузевих особливостей підприємств [5].

Програма "1С: Підприємство" має у своєму розпорядженні необхідний набір спеціалізованих засобів (Довідників, Документів, Звітів) для обліку й аналізу результатів більшості операцій з виробничими запасами.

Вміле і раціональне використання цих засобів дозволяє:

– по-перше, істотно скоротити час і витрати праці на відображення в обліку поточних операцій із запасами;

– по-друге, оперативно одержувати інформацію про наявність і рух запасів як у цілому по підприємству, так і в розрізі місць збереження і використання (складів, цехів, матеріально-відповідальних осіб) з можливістю деталізації по найменуваннях ТМЦ.

Така можливість реалізується завдяки тому, що в програмі на всіх рахунках класу 2 "Запаси" (за виключенням рахунку 23 "Виробництво" на якому аналітика ведеться в розрізі видів діяльності), а також на всіх субрахунках позабалансового рахунку 02 "Активи на відповідальному збереженні", реєстрація господарських операцій ведеться в кількісно-сумовому вираженні не в цілому по рахунку, а окремо по кожній номенклатурній одиниці запасів із прив'язкою до конкретного місця зберігання (використання) і партії надходження (зарахування) на баланс.

Тому кількість проводок при реєстрації господарської операції прямо зв'язана з кількістю найменувань запасів, що беруть участь в операції. У зв'язку з цим для найбільш типових і часто використовуваних операцій, зв'язаних з надходженням і вибуттям запасів, їх внутрішнім переміщенням, зміною облікової вартості тощо, процедура формування проводок здійснюється програмою автоматично після заповнення і проведення екранних (діалогових) форм відповідних первинних документів.

У той же час програма має у своєму розпорядженні універсальний засіб для "ручного" введення будь-якої сукупності проводок – документом "Операція", який необхідно використовувати для тих операцій із запасами, по яких не передбачене автоматичне формування проводок.

Оперативний аналіз залишків запасів і їхні обороти за будь-який період, що цікавить користувача (мінімальний період – один день) може бути здійснений за допомогою сукупності стандартних бухгалтерських звітів, що викликаються з меню "Звіти". При цьому програма підтримує стандартні методи угруповання результатів господарських операцій. Сальдо й обороти по рахунках (субрахунках) автоматично розраховуються і зберігаються як сума сальдо й оборотів по всіх складах; а сальдо й обороти по кожному складу розраховуються як сальдо й обороти по всіх запасах на цьому складі. У свою чергу, сальдо й обороти по окремій номенклатурній одиниці запасів визначаються виходячи із сумарного сальдо й оборотів по всіх партіях цієї одиниці запасу. Причому вся необхідна інформація для такого багаторівневого угруповання результатів господарських операцій формується програмою виключно з проводок. Таким чином, сукупність проводок, накопичених у програмі за весь період обліку, і є, власне кажучи, основою для формування різного роду звітів, включаючи фінансову і податкову звітність [2, с. 213].

Одним із напрямів підвищення контрольних функцій обліку операцій з матеріальними запасами є удосконалення складання й обробки первинної документації. Суть полягає в тому, що, по-перше, всі первинні документи щодо надходження та витрачання матеріальних запасів вводяться й обробляються за допомогою програми, внаслідок чого відпадає необхідність переносити дані з первинних документів в облікові реєстри; по-друге, одні й ті ж дані можуть автоматично потрапляти в різні документи, які є взаємопов'язаними [5].

Недостатньо комп'ютерна техніка використовується при проведенні інвентаризації та оформленні її результатів. У результаті навіть на тих підприємствах, де автоматизація бухгалтерського обліку знаходиться на досить високому рівні, комп'ютерна техніка в процесі інвентаризації не використовується. Тому доцільним є впровадження в практику проведення інвентаризації та визначення її результатів використання типових програм бухгалтерського обліку (наприклад, "1С:Бухгалтерія") та електронних таблиць „Excel”, які використовуються на промислових підприємствах [5].

Таким чином, особливості виробництва в сучасних умовах вимагають детального аналітичного та кількісного обліку виробничих запасів. Ці особливості полягають в тому, що матеріальні запаси обліковуються не тільки за кількістю та сумою, а й за окремими складами, змінами, за матеріально відповідальними особами та іншими об'єктами [5].

Усе це вимагає від бухгалтерів, комірників, інших відповідальних осіб і, в першу чергу, керівників підприємства вжити заходів щодо удосконалення та підвищення ефективності обліку матеріалів, для чого пропонуємо (рис. 2).

Рис. 2. Заходи для удосконалення бухгалтерського обліку виробничих запасів

1. Потрібна обґрунтована нормативна база матеріальних затрат, яка надає можливість визначити залежність між матеріальними затратами й обсягом випущеної продукції, що дозволяє посилити аналітичність обліку матеріальних затрат та підвищити оперативність контролю за використанням виробничих запасів. Усе це особливо важливо в умовах інтегрованої системи обробки даних, належної організації нормативного забезпечення з обліку матеріалів та створення функціональної підсистеми управління виробничими запасами.

2. Для вирішення питань, пов'язаних з веденням обліку та здійсненням внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів, важливе значення має впровадження засобів автоматизації, що надасть можливість ефективно вирішувати такі важливі питання, як:

- підвищення достовірності й оперативності інформації про залишки та рух виробничих запасів;
- впорядкування системи документального забезпечення всіх операцій;
- своєчасне й оперативне вирішення питань контролю за надходженням, зберіганням та затратами виробничих запасів.

3. Необхідним є врахування як внутрішніх факторів, що зумовлені характером та особливостями діяльності самого підприємства, так і факторів, що пов'язані з методикою вирішення завдань бухгалтерського обліку та контролю [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Застосування бухгалтерської програми дає можливість отримувати оперативну і якісну інформацію з обліку господарських операцій. Це позитивно впливає на роботу всього підприємства, яке працює в ринкових умовах, що значно підвищує рівень управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Поліпшується організація і знижується трудомісткість ведення обліку, підвищується продуктивність праці облікового персоналу, знижуються витрати на ведення обліку.

У майбутньому з розвитком і масовим впровадженням автоматизованих інформаційних технологій можлива повна автоматизація роботи й інших сфер людської діяльності, що потребує подальших досліджень у галузі застосування таких технологій для потреб облікової практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бутинець Ф.Ф.* Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів / Бутинець Ф.Ф. – [5-те вид., перероб. і доп.]. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 726 с.
2. *Горщар В.* 1С: Запаси на складах та у виробництві. Запаси на складу та у виробництві / В. Горщар // Бухгалтерія. Збірка систематизованого законодавства. – 2007. – Випуск 8. – С. 212 – 226
3. *Івахненко С.В.* Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту. Навчальний посібник. К: Знання-Прес, 2003. – 349 с.
4. *Карпенко О.В.* Нові підходи до контролю матеріальних запасів / О.В. Карпенко // Вісник ЖДТУ. – 2001 р. – № 15 – с. 103
5. *Мурашко О.В.* Облік використання матеріальних запасів на виробництві в умовах впровадження ЕОМ [Електронний ресурс] / Мурашко О.В.// Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2008_10/murash.htm
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 “Запаси”, затверджене наказом МФУ від 20.10.1999 №246, із змінами і доповненнями.
7. *Рапинець В.І.* Облік виробничих запасів з використанням інформаційних технологій / В.І. Рапинець // матеріали міжнародної науково-практичної конференції [Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України], (Тернопіль, 21-22 листопада 2007 р.) – Т., 2007 – с. 502-504
8. *Терещенко Л.О.* Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посіб. / Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І.І. – К.: КНЕУ, 2004. – 187 с. – Режим доступу: <http://pulib.if.ua/part/6567>

ЛОВСКА Іван Дмитрійович – здобувач кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 22.01.12 р.